

ТАЪЛИМ ТИЗИМИДА ИННОВАЦИОН ФАОЛИЯТ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШ

Атаматов Абдухалил Саломович

Меҳнат ва ижтимоий муносабатлар академияси ўқув ишлари
бўйича биринчи проректор

<https://www.doi.org/10.37547/ejsspc-v03-i02-p1-29>

ARTICLE INFO

Received: 03rd February 2023

Accepted: 11th February 2023

Online: 13th February 2023

KEY WORDS

Инновацион ёндошув,
таълим, таълим сифати
мониторинги, мустақил
соат

ABSTRACT

Ушбу мақолада олий таълим муассаларида
инновацион ёндошув асосида мустақил таълим
соатларини бажарилиш муаммолари, таълим
сифатини мониторинг қилиш орқали олий таълим
муассаларини бошқаришнинг хусусиятлари,
бошқарувнинг асосий параметрлари ва
хусусиятлари, ўқув, тажриба ва илмий-услубий
фаолиятни такомиллаштириш келтирилган.

Дунё ҳамжамиятининг илмий-техник тараққиёти, таълим, фан ва ишлаб чиқариш соҳаларидаги улкан ислохотлар, илмий-техник ахборотлар тизимининг тезкор ривожланиши ва такомиллашуви таълим мазмунига инновацион ва интегратив ёндашувларни тадбиқ этиш билан ифодаланади.

Жаҳон педагог олимлари ва амалиётчилари томонидан илмий асосланган илғор таълим технологиялари ва ахборот технологияларини ишлаб чиқиш ва уларни таълим-тарбияга жорий этиш, ўқув меъёрий ҳужжатларни такомиллаштириш, таълим сифатини яхшилаш бўйича тадқиқотлар олиб борилмоқда.

Таълим соҳасидаги инновацион фаолият, давлат ва жамият томонидан фаол қўллаб-қувватланаётганига қарамай, ҳали тўлиқ ўрганилмаган ва таълим сифатига қандай таъсир қилади, деган савол ҳалигача очиқ қолмоқда. Инновацион фаолиятнинг ҳаддан ташқари оммавийлиги, таълимни инновацион ривожлантиришнинг аниқ мақсад ва вазибалари, инновацион таълим сифатини баҳолаш мезонларининг йўқлиги ҳайратланарлидир.

Таълим муассаларининг инновацион ривожланиши, ўқитувчиларнинг инновацион фаолияти ҳозиргача битта асосий мезон бўйича қайд этилган - "қанчалик кўп бўлса, шунча яхши". Бироқ, бу фаолиятни холис назоратсиз, натижаларни таҳлил қилмасдан, ўқитувчи ва раҳбарларнинг ўзини-ўзи баҳолашисиз ва ўз-ўзини баҳолашсиз давом эта олмайди. Педагогик мониторинг бунда инновацион фаолиятнинг таълим сифатига таъсирини назорат қилиш воситаси сифатида муҳим роль ўйнаши керак.

Таълим сифатини бошқариш муаммоси умумий таълим, касб-ҳунар ва олий таълим муассалари билан боғлиқ ҳолда назарий таҳлил қилинган (Ш.Э.Қурбонов, Э.Сейтхалилов, А.Р.Ходжабаев, А.В. Шин ва бошқалар), натижада бундай бошқарувнинг

назарий, ташкилий ва услубий асослари, унинг технологиялари ишлаб чиқилди. Аммо мониторинг натижалари инновацион фаолиятнинг асосига айланиши учун уни башорат қилиш ва лойиҳалаш керак. Шундагина у бошқариладиган, тизимли, ривожланувчи характерга эга бўлади, инновацияларга ижобий таъсир кўрсатади ва уларнинг ривожланишини тўғрилайди. Фақат назорат қилувчи функцияни кучайтириш инновацион ривожланишни обрўсизлантириш учун шароит яратиши мумкин. Педагогик мониторингнинг назорат қилинишини, олий таълимнинг инновацион ривожланишига, таълим сифатига таъсирини таъминлаш учун услубий, ташкилий, педагогик ва бошқарув характердаги бир қатор муаммоларни ҳал қилиш керак.

Ўрганилаётган муаммога бағишланган ишларнинг таҳлили (К.А.Абулханова-Славская, Б.С.Герцхунский, В.И.Загвязинский, В.В.Краевский, Н.Д.Никандров, В.М.Полонский, В.А.Сластенин, В.Г. Рйндак, П.Г. Шchedровитский), умуман олганда, таълим сифатини диагностика қилишнинг замонавий воситалари асосида инновацион фаолиятни такомиллаштириш масалалари етарли даражада ривожланмаганлигини кўрсатади.

Ҳозирги вақтда таълим сифатини мониторинг қилиш орқали олий таълим муассасаларини бошқаришнинг хусусиятлари, бошқарувнинг асосий параметрлари ва хусусиятлари, ўқув, тажриба ва илмий-услубий фаолиятни такомиллаштиришнинг асосий ёндашувлари ўрганилди.

Таълимни модернизация ва технологиялаштиришнинг аҳамиятини тушуниш, педагогик тизимларни бошқаришда назария ва амалиётнинг бирлиги, ҳудудий таълим тизимларини лойиҳалаш ва бошқариш билан бирлаштирилган тадқиқотлар алоҳида ажратилган.

Хорижий тадқиқотчиларнинг ишларида таълим сифати таълим стандартига мувофиқлиги сифатида қараладиган институционал йўналишни ажратиб кўрсатиш мумкин (Л.Власчану, А.Вроижнстеин, М.Диаз, Ж.Доналдсон, Г.Келлс, К.Тхуне); таълим субъектларининг таълим хизматлари (маҳсулотлари) сифатига қўйиладиган талабларини ўрганишга, таълим сифатига таъсир этувчи ресурсларнинг омилли таҳлилига йўналтирилган йўналиш. Ушбу муаммони ишлаб чиқувчи хорижий муаллифлар орасида М.Портер, М.Томас, Т.В.Тсихан ва бошқалар инновацияларнинг кадрлар тайёрлаш сифатига таъсири масалаларини кўриб чиқади.

Бироқ, таълим фаолиятида талабалар томонидан бажариладиган мустақил соатларни мониторинг қилиш муаммосини ҳал қиладиган тадқиқотларда ушбу концепцияни аниқлашга турли хил ёндашувлар қўлланилади: баъзилари мониторингни таълим самарадорлиги билан боғлайди, бошқалари - маълум турдаги таълим муассасалари билан, учинчиси- тажриба майдончалари ёки педагогларнинг малакасини ошириш тизими билан боғлайдилар. Мониторинг фаолиятининг таълим сифатини ошириш воситаси сифатида таълим жараёнини амалга оширишдаги инновацияларни бошқариш билан ўзаро боғлиқлиги - таълим ишларини ташкил этишнинг янги шакллари, технологиялари, таълим муассасаларини бошқаришдаги инновациялар ва бошқалар ҳалигача аниқланмаган. Ушбу соҳадаги тадқиқотларнинг

таҳлили инновацион фаолиятнинг педагогик мониторинги тизимини лойиҳалаш ва жорий этиш муаммосининг етарли даражада ривожланмаганлигини кўрсатади.

Таълим тизимида инновацион фаолият самарадорлигини ошириш зарурати профессионал таълим ва олий таълимнинг яқин ҳамкорлиги ва интеграцияси заруриятини юзага келтирди; умумий мақсадлар – таълим узлуксизлиги, таълим сифати, бозор иқтисодиётининг рақобатбардош мутахассисларга бўлган эҳтиёжларини янги таълим тизимини шакллантириш зарурати. Бироқ, ушбу тизимда мониторинг (айниқса, талабалар томонидан бажариладиган мустақил соатлар мониторинги) одатда унинг таркибий қисмларининг ўзаро таъсири ва интеграциясини ҳисобга олмасдан амалга оширилади.

Таълим сифатини мониторинг қилиш ва таълим соҳасидаги инновациялар назарияси ва амалиётини таҳлил қилиш назария ва амалиётнинг тобора ортиб бораётган ривожланиши ўртасидаги **асосий қарама -қаршиликни** аниқлашга имкон берди. Таълимдаги инновациялар ва унинг натижалари таълимни модернизациялаш жараёнларига ва унинг сифатини оширишга барқарор ижобий таъсир кўрсатмаслиги намоён бўлди.

Бу қарама-қаршилик бир қатор бошқа қарама-қаршиликлар билан боғлиқ:

Биринчидан, таълим сифати мониторинги бўйича объектив мавжуд бўлган бой ва хилма-хил тажриба ва таълимдаги инновацион фаолият мониторинги йўқлиги;

Иккинчидан, олий таълим муассасаларида талабалар томонидан бажариладиган мустақил соатларнинг сифати мониторингини кенг ривожлантириш ҳамда таълим сифатини оширишнинг ўзаро боғлиқлиги мониторинги олиб борилмаётганлиги;

Учинчидан, олий таълим муассасаларида таълим сифатини назорат қилишнинг анъанавий талаблари ва унинг мазмуни, технологияси ва самарадорлигини ўзгартириш зарурати.

Тўртинчидан, таълимда янги мақсад ва вазифаларни, шунингдек, унга қўйиладиган талабларни белгиловчи олий таълим тўғрисидаги давлат ҳужжатларининг мавжудлиги ҳамда амалда давом этаётган ислохотларни анъанавий бошқариш ва изчил меъёрий-ҳуқуқий базанинг ҳақиқатда йўқлиги;

Бешинчидан, кадрлар таълимининг сифат жиҳатидан янги даражасига бўлган эҳтиёж ва уларни замонавий шароитларда тайёрлаш ҳолати;

Олтинчидан, таълимнинг узлуксизлигини таъминлаш зарурати ва таълим тизимида шахснинг ривожланиши учун шароитларнинг номукамаллиги;

Еттинчидан, инновацион таълим технологияларини жорий этиш зарурати ва янги авлод ўқув-услубий адабиётлари билан етарли даражада таъминланмаганлиги.

Ушбу қарама-қаршиликларни ҳал қилишни олий таълим муассасаларида профессионал кадрлар тайёрлаш тизимини янгилаш ва ушбу фаолиятни бошқариш тизимини ривожлантириш билан боғлиқ инновацион фаолиятсиз тасаввур қилиб бўлмайди.

Хулоса қилиб айтганда, олий таълим муассасалари талабаларини касбий фаолиятга тайёрлашда умумий ва касбий компетенцияларини ривожлантириш, таълим сифати, самарадорлигини ва натижадорлигини оширишда мустақил таълим соатлари асосий омилларидан биридир.

References:

1. Yusufbekova N.R. O pedagogicheskiy innovatike // Sovetskaya pedagogika, 1991, No. 11, P.21
2. Shchedrovsky G.P. Novshetva i innovatsii // Uchitelskaya gazeta, 1995. S. 22-23
3. F. Valieva. "Management of preschool education". Study guide. - Tashkent: Fan Ziya publishing house. 2022.
4. Ghulomov S.S. Fundamentals of management. - Tashkent: "Sharq", 2002.
5. Sharifhojaev M., Abdullaev Yo. Management. Textbook. - Tashkent: "Teacher", 2001
6. Valieva F.R. Methodological foundations of ensuring consistency and continuity in the process of specialist training. Dissertation of the Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences. - T.: 2020. - 48 p
7. Valieva F. R. The importance of educational content in preparation of competitive personnel. 2 nd International Conference BRIDGE TO SCIENCE: RESEARCH WORKS San Francisco, USA February 28, 2018 121-122 list http://doi.org/10.15350/L_2/3